

1947ko uholdea

Goizuetan lainoa lehertzen duenean...

Errioan marmitek garbitzen ari zela sentitu zuen Manuelek lehendabiziko ur-kolpea. “Baina zer da hori, olatua?” pentsatu zuen. Bere herrian, Hernanin, tanta bat ere ez zuen bota goiz hartan, Goizuetan ordea “baldeka”. Urumea zazpi metro igo zen ia ordubetea eta erasoak sorpresan harrapatu zituen denak duela 70 urteko igande goiz hartan, baita mezan zeudenak ere. Goizuetan lainoa lehertzen duenean... apaizek ere kontuz ibili beharra baitaukate.

Iñaki Sanz-Azkue

ILUSTRAZIOA: AINARA AZPIAZU 'AXPI'

1947ko abuztuaren 24a zen, San Bartolome eguna. Goizuetako festen ondorengo igandea. Mañoli Loiartek goizeko sei eta erdietako mezara joateko ohitura zuen, eta egun hartan ere halaxe egin zuen. Meza entzun ostean, Alduntzingo bidea hartu zuen; Goizuetatik atera eta Hernanirako bidean, Urumean behera errepide ertzean dagoen jauregian lan egiten baitzuen markesitentzako nes-kame.

Goizuetan hiru meza izaten ziren igandetan, eta Antonio Elizalde, zortzi eta erditakora joateko prestatzen ari zela, entzun zituen lehendabiziko trumoi hotzak. Mezaren lasaitasunean, elizaren babesean gutxi esperoko zuen bertatik ateratzean aurkituko zuena: “Gu mezan ginela gailendu zen hura –ekaitzaz ari da Antonio-. Han nonbait, Goizuetan gainean, lainoa lehertu ziken. Botatzen zuen... ez euria tza-tza-tza. Zorroan nola ateratzen da ura ontzia hustuta? Horrelaxe!”.

Plaza urez betetzen hasia zen eta Zubi Haundia urak ia estali zuen. Nola zen posible hura? Ordu bete lehenago oinez pasatzeko moduan zen eta erreka... Arrosa izeneko emakumea Zubi Haundia zeharkatzen saiatu zen, urak gerriraino zituela. Baserrira joan beharra zuela eta erreka pasatzeko modu bakarra hura zuen. “Jendea ujuka hasi huen, ez pasatzeko eta ez pasatzeko. Azkenean mako bati heldu eta pasa zuten. Ura ikaragarritzko indarrarekin zihoan, eta ordurako zubia, plaza eta eliza hartuak zituen.

Aldakatarainoko urak eliza barruan

Milagros Narbartek ere ez du ahazteko egun hura. Ama oso elizkoia zuten eta eliza urak hartu zuela entzun zuten, laguntzera joan zen lasterka. “Elizan aulkiak izaten ziren erdiz behera emakumeentzat, erdiz aurrera bankuak, gizonaentzat. Aldakataraino iristen

zen ura, eta aulki guztiak dantzaz zebiltzan uraren gainean. Don Juan parrokoa bizkarrean hartuta atera zuen elizatik Miguel Sukuntza korrikalariak”.

Denbora gutxian urak herria hartu zuen. Hurrengo egunean Udalak idatzitako agiriak ere hala zioen: “Zazpi metroko altuera hartu zuen urak Goizuetan eta eliza eta plaza aintzira bat bailiran geratu ziren”. Milagrosek gogoan du oraindik: “Errekatik ateratako urek olatuak sortzen zituzten plazan, itsasoko olatu hilak bezala, *plat, plat...* etxeen hormen kontra jotzen zutenean.”

Mañoli Alduntzinen zegoen jadanik, Goizuetatik 2 kilometrotara. Bertan, ez zuten sumatu ere egin euritea. Ardurtua zegoen, ordea, markesitak zortzi eta erdietarako mezatik bueltatzen ez zirela ikusita. Ez zuen asko behar izan ezohiko zerbait gertatu zela ohartzeko: “Jauregiko leihotik erreka ikusten zen, gero eta gehiago ura, gero eta gehiago ura...”

Errekan behera elizako aulkiak eta sepulturak zetozen! Orduan konturatu nintzen, urak eliza hartu zuela”.

U r u m e a
z i z t u b i -
z i a n

txe, lanean, harrapatu zuten Goizuetatik deitu zutenean. “Manuel, lainoa lehertu duk Goizuetan eta urak hazita zatozek –esan zion aitak–. Kontuz ibili baserrian”. Lizarra baserria erriberan zegoen eta kontuz ibili beharra zuten uholdeekin.

Ama Donostiako Bretxatik iritsi zenean egunero bezala merkatutik hutsak zekarzkien esnetarako marmitak garbitzera joan ziren. Urumea baxu zetorren eta ez omen zegoen arriskurik.

Erriora sartu orduko, ordea, olatu txiki bat sumatu zuen Manuel gaztetxoak. Begirada altxa zuenean ikusi zuen zetorrena: “Olatua bezala, kol-

ukuilura. Lau bat metro igo huen gure inguruan”.

Ur-kolpea hiru kilometro beherago dagoen Hernaniko Karabel auzora iritsi zenean, *La Voz de España* egunkariko kronista trenean zegoen eta “Urumea unean-unean nola igotzen zen” ikusi zuen. Hurrengo egunean gertaturikoaz idatzi zuen: “Minutu gutxian bere ibilgutik ateratzen hasi zen Urumea eta inguruko lur guztiak estali zituen. Karabeleko zubitik atera behar izan nuen, ibaiak zubiaren bi aldeak urez estali baitzituen”.

Bizilagun asko abereak ukuiluetatik salbatu nahian hasi ziren. Luis Elola hernaniarrak ere arriskuan ikusi zituen bere jabetzak, eta etxera igarotzeko Karabeleko zubia gurutzatu nahian urak eraman zuen. Izan zen hura laguntzeko bizia arriskuan jarri zuenik, baina Luis desagertu egin zen.

Igo bezain azkar egin zuen behera berriro ere erriorean mailak. Urak bere tokira bueltatu ziren arren, uholdearen arrastoek egun asko iraun zuten Urumea bailaran, eta urteak, egun hori bizi izan zuten herritarren gogoan.

Biharamuna: amurrainek erriberako putzu-zuloetan

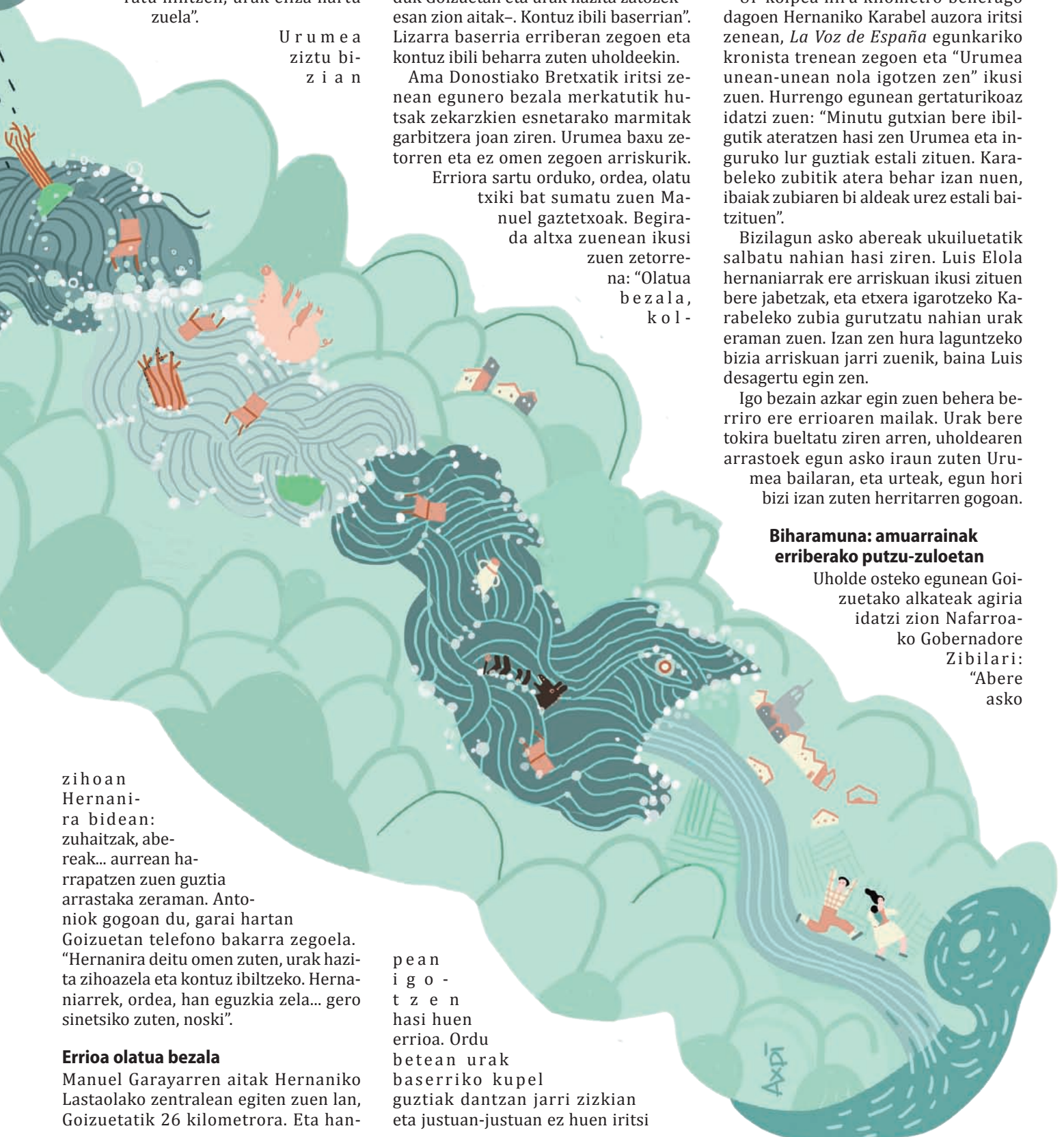
Uholde osteko egunean Goizuetako alkateak agiria idatzi zion Nafarroako Gobernadore Zibilari: “Abere asko

zihoan Hernanira bidean: zuhaitzak, abereak... aurrean harrapatzen zuen gutzia arrastaka zeraman. Antoniok gogoan du, garai hartan Goizuetan telefono bakarra zegoela. “Hernanira deitu omen zuten, urak hazita zihoazela eta kontuz ibiltzeko. Hernaniarrek, ordea, han eguzkia zela... gero sinetsiko zuten, noski”.

Errioa olatua bezala

Manuel Garayarren aitak Hernaniko Lastaolako zentralean egiten zuen lan, Goizuetatik 26 kilometrora. Eta han-

pean igotzen hasi huen errioa. Ordu betean urak baserriko kupel guztiak dantzan jarri zizkian eta justuan-justuan ez huen iritsi

ERREPIKATU AL DAITEKE ANTZEKO FENOMENORIK?

Lainoa lehertu zuen eremua oso mugatua izan zen. Lekukoen esanei kasu eginenez, 5.000 Ha-ko zabalera izango zuen. Goizuetako herrian bertan elizaz behetik dagoen Olaberriko erreka ez zen mugitu ere egin. Ordea, elizaz goitik urrutia gotik datorren Zumarresta eta gertuago dagoen Urdiñola erreka esaterako, zeharo haziak zetozen.

Testigantzen arabera, Urdiñolan gertatutakoak azaltzen du zergatik joan zen ur-kolpea edo olatua Urumean behera. Jose Antonio Apezcheak ere hala kontatzen du: "Euria ikaragarri bota zuen eta erortzak edo ur-jauziak izan ziren. Urdiñola erreka txikiaren ertzean gaztainaren enborrak ziren moztuta eta paratuta. Erortzak enborrak goitik behetik hartuta, Leitzako mugan den zubi txikira eraman zituen eta zubi hura trabatu gaztainondoekin. Atzetik etorritako adarrek, lurrak eta orbelak uraren pasadizoan itxi zuten. Orduan bazter guztiak, denak, urak hartu zituen".

Euskal Herriko beste lekuetan ere bizi izan dituzte antzeko fenomenoak. 1913an, esaterako, Baztanen, Bidasoa ibaian 12 metro zabal eta 5 luzeko olatua sortu zen; bertako herri eta inguruetan hemezortzi zubi birrindu eta bi emakume

hil zituen. 1915ean berriz, Legazpin, Aizkorin lainoa lehertu, eta urak kalte handiak sortu zituen herrian eta inguruetan.

Fenomeno meteorologiko asko erreplikakorrak izan ohi dira. Ganix Esnaola Aldanondo EHUKo ikertzailea eta irakaslea den atmosferaren fisikariak bere iritzia eman digu gertatu zena kontatzeko, eta berriro ere gertatu ote daitekeen argitzeko:

"Uholdea, azken finean, fenomeno meteorologiko baten emaitza baino ez da. Kasu honetan seguraski aurreko egunetatik zetorren ezengorkotasun egoera batetik garatutako ekaitz konbektibo bat izan zela dirudi, oso lokalizatu eta litro asko askatu zituena Goizueta inguruan, oso denbora gutxian. Posible al den erreplikaz? Meteorologian halako fenomenoekin probabilitateaz hitz egiten dugu, eta bai, dudarik gabe aukera badago berriro ere halako edo antzeko episodio meteorologiko bat gertatzeko. Galdera, ordea, ez da gertatuko den ala ez, baizik eta zein maiztasunekin gerta daitekeen. Hori erantzuteko nahikoa daturik ez dugu oraindik. Hala ere, gertatuta ere inork ezin du ziurtatu ibaiak erantzun bera izango duenik. Garai hartako Urumearen ezaugarriak eta egungoak ez baitira berdinak."

itota hil dira, labore asko suntsituak, herriko hiru zentral lohiak estaliak, etxeak urez beteak eta eliza aintzira bihurtua. Momentu honetan herria urik, argirik eta telefonorik gabe dago. Itxita daude Leitzarako bidea eta Hernanirakoa, herria guztiz isolatua geratu da: 4 milioi pezetako galerak izan dira. Herriarrak zerbitzu guztiak ostera ere martxan jarzeko ahaleginetan ari dira, bai eta zentralak garbitzeko lanak egiten ere."

Jose Antonio Apezchea ere ibili zen zentralak garbitzeko lanetan. "Uholde hori batzuentzako txarra zen, baina gu bezalakoentzat, ona. Jende asko zen orduan lanik gabe, eta jornalak oso baxuak ziren". Gogoan du Goizueta eta Leitzar artean zazpi puntutan puskatu zela errepeidea. "Hilabeteko journala 16 pezeta gehi soldata bazen, uholdearen ostean bost duro ordaintzen hasi ziren egune-

ko; sekula harririk ikusi ez zutenak ere harginak ziren orduan". Goizuetarrak eta Leitzarrak ibili ziren konponketa lanetan baita aranaztar eta lesakarrak ere, "denentzat journala bazen orduan".

Hernani inguruan ere ez zen nolana nahikoa izan biharamuna. Manuel Garayarren erriberan landaturiko lupulu eta uzta guztiak galdu ziren. Arreta deitu ziona, ordea, elektrizitateko posteen kontra zegoen egur pila zen, "meta bezala, baserrirako urte osorako egurra bildu genian". Sekula ahaztuko ez duena, ordea, erriberako putzu-zuloena da: "Ura jaitsi huenean, putzuak geratu hituen punturik baxuenetan, eta putzuetan amurrainak! Eskuz harrapatzen ibili ninduan", kontatu digu barrez.

Karabel auzoan goiza tristeagoa izan zen. Luis Elolaren gorpua erriro ertzean azaldu zen goizeko lehen orduan, itota. ■

VITORIA
GASTEIZ
green capital

Gasteizen
euskarazko hauek
ez galdu

Oihaneder euskararen etxea

• Irailak 23, 10:00-19:00

IZAN MEDIA TAILERRAK

Kartelgintza, irratigintza, bideogintza, argazkilaritza, sare sozialak eta prentsa lizen-ematea: halabedi@gmail.com

• Irailak 26, 19:00

ATERAMINEZ

Begi belarri zikloa

Ikus-entzunezkoa

• Irailak 27, 12:00 (EHU)

19:00 (Oihaneder)

BEGIRADA KONPARATIBO BAT EUROPAKO HAINBAT HIZKUNTZA- ESPERIENTZIARI Urtzi Urrutikoetxea

Hitz Adina Mintzo hizkuntza gutxituen zikloaren

2017/2018 ikasturteko aurkezpena

• Irailak 28, 19:30

OSO FAN

Eskilarapeko Soinuak zikloa
Musika

Zu euskalduna zara, inguruan, ordea, euskara ez dakien edo maila hobetu nahi duen norbait izango duzu. Lagundu iezaguzu ikasteko zenbat aukera duen zabalitzen eta animatu ikastera.

• EUSKARA IKASTAROAK GIZARTE ETXEETAN

Matrikula: irailaren 1etik 13ra

Info +: www.vitoria-gasteiz.org/euskara

- Gurasoentzako ikastaroak
- 55 urtetik gorakoentzako ikastaroak
- Atzeritarrentzako ikastaroak
- Merkataritza eta ostalaritzako langileentzako ikastaroa

• VITORIA-GASTEIZKO EUSKALTEGIAK ETA EUSKARA IKASTEKO ZENTROAK

IKA 945 15 43 41 ika.euskaltegiak.eus

AEK 945 25 24 00 aek.eus

UDABERRIA 945 22 34 33 udaberria.org

HEGOALDE 945 28 41 96

hegoaldeuskaltegia.wordpress.com

BAI&BY 945 15 71 10 baiby.com

MONDRAGON LINGUA 945 15 01 55

mondragonlingua.com

Maite duzun
hura, euskaraz!

Ayuntamiento
de Vitoria-Gasteiz
Vitoria-Gasteizko
Udala